

TALOUSNEUVOSTO

23.11.2016

Kokousmuistio 7/2016

Aika 23.11.2016 klo 8.00–9.30

Paikka Pääministerin virka-asunto Kesäranta

Läsnä Sipilä Juha, puheenjohtaja
Orpo Petteri, varapuheenjohtaja
Berner Anne
Eloranta Jarkko
Grahn-Laasonen Sanni
Liikanen Erkki
Lindström Jari
Marttila Juha
Palola Antti
Pentikäinen Mikael
Penttilä Risto E.J.
Rehn Olli
Ali-Yrkkö Jyrki (at.)
Hetemäki Martti (at.)
Lahtinen Markus (at.)
Saarinen Ilkka (at.)
Sinko Pekka (s.)

1 Kokouksen avaus

Pääministeri avasi kokouksen klo 8.00 ja totesi aiheena olevan *Suomi kansainvälisissä arvoketjuissa*, josta alustaa -varatoimitusjohtaja Jyrki Ali-Yrkkö, Etlatieto Oy. Valmisteltu kommenttipuheenvuoron käyttää apulaisosastopäällikkö Ilkka Saarinen ulkoasiainministeriön taloudellisten ulkosuhteiden osastolta.

2 Suomi kansainvälisissä arvoketjuissa

Jyrki Ali-Yrkkö esitteli talousneuvostoa varten tilattua tutkimusta, joka tarkastelee arvoketjujen kansainvälistymisen vaikutuksia Suomen talouteen kokonaistaloudellisesta näkökulmasta (liite). Etlan ja talousneuvoston sihteeristön yhteistyönä toteutettu hanke täydentää aikaisempia yritys- ja tuotekohtaisia analyyseja globaaleista arvoketjuista. Arvoketjuissa erilaiset välituotteet ja palvelut ylittävät maiden rajat useaan kertaan osana tietyn maan loppukulutukseen tähtäävää tuotantoprosessia.

Arvoketjuistuminen heijastuu Suomeenkin siten, että välituotteiden osuus viennistämme on noussut ja on itse asiassa kansainvälisesti vertaillen poikkeuksellisen korkea. Tuontipanosten kasvaneen käytön ansiosta entistä suurempi osa viennin arvosta on ulkomaista arvonnalisää. Tämän seurauksena viennin kyky synnyttää talouskasvua on heikentynyt ja saman kasvun aikaansaamiseksi tarvitaan aikaisempaa suurempi viennin volyyymi. Kun vuonna 1995 yksi vientieuro kasvatti BKT:ta keskimäärin 78 sentillä, oli vastaava ”hyötysuhde” vuonna 2011 vain 62 senttiä.

Viennin kotimaisuusaste vaihtelee merkittävästi eri toimialojen välillä, mutta on alentunut kautta linjan. Aleneminen on ollut Suomessa voimakkaampaa kuin esimerkiksi Ruotsissa. Myös viennin volyymin kehitys on Ruotsissa ollut nopeampaa erityisesti palveluiden osalta. Arvonlisäpohjaisesti tarkasteltuna ja epäsuora vienti huomioon ottaen Suomen riippuvuus Kiinan ja USA:n talouskehityksestä on suurempi kuin yleensä ajatellaan. Arvoketjuihin osallistumista ja niiden parhaisiin kohtiin sijoittumista voidaan edistää kaupan esteitä poistamalla, panostuksilla tutkimukseen ja osaamiseen sekä kotimaista kilpailua edistämällä. Toisaalta myös siirtohinnoittelu vaikuttaa merkittävästi siihen, hyötykö Suomi esimerkiksi arvoketjuihin liittyvistä innovaatiosta.

Ilkka Saarinen arvioi esitellyn tutkimuksen tarjoavan arvokasta tietoa ulkomaankaupan mahdollisuuksista synnyttää arvonlisäystä Suomeen. Kiinan ja yleisemminkin EU:n ulkopuolisten kauppakumppanien huomattava merkitys on syytä ottaa huomioon myös kauppapolitiikassa. Tutkimus antaa tukea Suomen politiikalle, joka on perinteisesti tukenut monenkeskisiä kaupan vapauttamiseen tähtääviä toimia ja sopimuksia.

Viimeaikoina erityisesti WTO:n puitteissa ei ole päästy eteenpäin toivotulla tavalla. Toisaalta EU:n kahdenvälisen sopimusten ansiosta kaupan edellytykset ovat parantuneet merkittävästikin. Monilla Suomelle tärkeillä kohdemarkkinoilla esiintyy kuitenkin edelleen huomattavia kaupan esteitä ja muun muassa EU:n ja Kiinan kauppakiistojen mahdollinen eskaloituminen saattaisi heikentää myös Suomen ja Kiinan välisen kaupan edellytyksiä. Kaikkiaan vapaakaupan osalta ilmapiiri on viime aikoina heikentynyt ja näkymiä koskeva epävarmuus on lisääntynyt.

3 Keskustelu

Alustuksien pohjalta käydyssä keskustelussa nousi esiin muun muassa seuraavia kysymyksiä ja näkökulmia:

- Tutkimuksen tulokset herättävät kysymyksiä talouspolitiikan yleisestä tavoitteenasettelusta sekä indikaattoreista, joilla talouspolitiikan onnistumista tulisi seurata. Digitalisaatio asettaa tältä osin erityisiä haasteita, koska osa sen tuottamista hyödyistä ei heijastu BKT:een.
- Arvoketjujen hallinta ja korkean tuottavuuden toiminnot ovat kytköksissä mm. omistamiseen, teknologiaan, ja brändeihin, joiden merkitys korostuu.
- Vapaakaupan edistäminen on tärkeää, mutta sitä ei pidä tehdä hinnalla millä hyvänsä. Myös ”sosiaalinen ulottuvuus” kuten kohdemaiden työolosuhteet, ihmisoikeustilanne ja ympäristönormit tulisi ottaa huomioon vapaakaupan etuja arvioitaessa.
- Yritysten kansainvälistä verosuunnittelua ja siirtohinnoittelua koskevan OECD:n BEPS-hankkeen etenemistä ja tuloksia on syytä seurata Suomessakin.
- Tutkimuksen tulokset antavat tukea hallituksen kärkihankkeiden painotuksille, jossa mm. biotaloudella on merkittävä rooli. Osaaminen ja uusiutuvat luonnonvarat ovat keskeisiä kotimaisen arvonlisäyksen lähteitä.
- Arviolta noin kaksi kolmasosaa Suomen palveluviennistä liittyy teolliseen tuotantoon. Ruotsin osalta vastaavaa tietoa ei ole käytettävissä.
- Kotimaisten kilpailun vahvistaminen on yksi keinoista tukea suomalaisten yritysten kilpailukykyä kansainvälisissä tuotantoketjuissa. Eteneminen tällä saralla on kuitenkin osoittautunut vaikeaksi.
- Kotimaisen arvonlisän osuus on tyypillisesti suurempi palveluissa kuin tavaran tuotannossa. Palvelutoiminnot voivat myös tasata suhdannevaihteluita teollisissa yrityksissä.

- Kansainvälisessä vertailussa Suomen palvelusektorilla on enemmän kilpailun rajoitteita kuin monissa kilpailijamaissa. OECD on parhaillaan laatimassa selvitystä asiasta.
- Team Finland -toiminnan uudistaminen on lähtenyt liikkeelle ja uusia ehdotuksia toiminnan kehittämiseksi on odotettavissa kehysriihen mennessä.
- Tutkimuksen tuloksia ei pidä tulkita normatiivisesti. Elinkeinopolitiikan painopiste on syytä olla edelleen yritysten yleisten toimintaedellytysten parantamisessa. Valikoivalle politiikalle täytyy olla erityisperustelut.

4 Kokouksen päättäminen

Talousneuvoston joulukuun kokous pidetään tiistaina 13.12.2016 klo 8.00 Kesärannassa. Kokouksessa jatketaan keskustelua Suomen asemoitumisesta globaaleihin arvoketjuihin yritysten näkökulmasta. Puheenjohtaja päätti kokouksen klo 9.30.

Pekka Sinko
talousneuvoston pääsihteeri